

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ  
KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

**DĚTSTVÍ - SOUBOR GRAFICKÝCH LISTŮ (LINORYT)**

**DENÍK - REFLEKTUJÍCÍ KAŽDODENNÍ ŽIVOT**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Bc. Klára Myslíková**

*Učitelství výtvarné výchovy pro SŠ a ZUŠ*

Vedoucí práce: MgA. Mgr. Stanislav Poláček

**Plzeň, 2016**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 27. června 2016

.....  
vlastnoruční podpis

## **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce MgA. Mgr. Stanislavu Poláčkovi za jeho vstřícný přístup, cenné rady a věcné připomínky, které jsem při tvorbě mohla využít.

## OBSAH

ANOTACE .....	3
ÚVOD .....	4
1 TEORETICKÁ ČÁST .....	5
1.1 GRAFICKÉ TECHNIKY .....	5
1.2 TISK Z VÝŠKY .....	6
1.3 TECHNIKA LINORYT.....	9
1.3.1 Příprava před tiskem .....	10
1.3.2 Materiál a pomůcky.....	12
1.3.3 tisk .....	13
1.3.4 Barevný linoryt .....	14
2 PRAKTICKÁ ČÁST .....	16
2.1 STANOVENÍ CÍLE .....	16
2.2 PREPARACE.....	17
2.2.1 Vlastní zkušenosti .....	17
2.2.2 Inspirační zdroje .....	17
2.3 INKUBACE – ZPRACOVÁNÍ TÉMATU.....	19
2.3.1 Výběr fotek .....	19
2.3.2 Variace .....	19
2.3.3 Experimentování.....	20
2.4 VOLBA TECHNIKY, FORMÁTU, MATERIÁLU A POMŮCEK .....	20
2.4.1 Technika.....	20
2.4.2 Formát .....	21
2.4.3 Materiál .....	21
2.4.4 Pomůcky .....	21
2.5 PRODUKCE – REALIZACE VLASTNÍ PRÁCE.....	22
2.5.1 Příprava před tiskem .....	22
2.5.2 Prostorové a technické zajištění.....	23
2.5.3 Tisk.....	23
2.5.4 Adjustace .....	24
2.6 FINÁLNÍ VERZE.....	25
2.6.1 Naše Markéta .....	25
2.6.2 Úsměv prosím.....	25
2.6.3 Vodní hrátky .....	26
2.6.4 Čekání na vlnu .....	26
2.6.5 Jedeme na výlet.....	27
2.7 EVALUACE A REFLEXE .....	27
3 DIDAKTICKÁ ČÁST.....	29
3.1 UPLATNĚNÍ ZKUŠENOSTÍ (PEDAGOGICKÁ PRAXE, ZAMĚSTNÁNÍ) .....	29
3.2 VYUŽITÍ LINORYTU V HODINÁCH VÝTVARNÉ VÝCHOVY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH .....	29
3.2.1 1. Blok – Seznámení s technikou linoryt, příprava návrhů .....	32
3.2.2 2. Blok – Překreslení připravených návrhů, reflexy.....	33
3.2.3 3. Blok – Tisk, reflexe .....	34
3.3 REFLEKTIVNÍ BILANCE.....	34
ZÁVĚR.....	36
RESUMÉ .....	37

---

SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ .....	38
PŘÍLOHY .....	I
PŘÍLOHA SKICOVNÍHO MATERIÁLU, MATRIC A PRVNÍCH TISKŮ .....	V
PŘÍLOHA VYBRANÝCH FOTEK .....	VIII
PŘÍLOHA DĚTSKÝCH PRACÍ .....	X
FINÁLNÍ VERZE GRAFICKÝCH LISTŮ .....	XII
NAŠE MARKÉTA .....	XII
ÚSMĚV PROSÍM .....	XIII
VODNÍ HRÁTKY .....	XIV
ČEKÁNÍ NA VLNU .....	XV
JEDEME NA VÝLET .....	XVI

**ANOTACE**

Diplomová práce je složena ze tří oddílů. V prvním úseku práce je pozornost věnována teoretické části zaměřené na poznatky z oblasti grafických technik, tisku z výšky a především na techniku linoryt. Dále se zabývá historií, technologií a postupem práce.

Následuje klíčová, praktická část práce, která zaznamenává samotnou tvorbu, tedy celý průběh tvořivého procesu. Popisuje vytváření pěti grafických listů na téma Deník – reflektující běžný každodenní život, inspirovaný rodinným albem.

Diplomovou práci uzavírá část didaktická, jež zhodnocuje a využívá techniku linorytu při hodinách výtvarné výchovy na základní škole. Zde je připojena i pasáž s reflektivní bilancí.

**Klíčová slova:** grafické techniky, tisk z výšky, linoryt, fotografie, zážitky, dětství

This thesis is divided into three parts. The first, theoretical one, analyses printmaking techniques, especially relief and linocut and their history and technology. The following part is a practical one, depicting the process of creating a series of five linocut prints reflecting everyday life inspired by my family photographs. The thesis is concluded by a didactical part which reflects the application of the method of linocut during art classes at a basic school.

**Key words:** printmaking techniques, relief, linocut, photography, experience, childhood

## Úvod

Deník – reflektující běžný každodenní život tvořen soubory grafických listů (barevných linorytů), to je téma mé diplomové práce. S touto grafickou technikou jsem se setkávala, již od útlého věku na základní umělecké škola, kam jsem docházela od svých šesti let. Linoryt se postupně stával nejoblíbenější technikou k vyjádření mého niterního světa i světa kolem sebe. Důležité bylo spojení linorytu a figurální tvorby, kdy figura hrála významnou roli v mé praktické části zaměřené na zážitky z dětství a zachycení nejen vzpomínek, ale i atmosféry té doby.

Diplomová práce byla vymezena třemi hlavními body. První fází je teoretický základ, který je sumarizací všech poznatků, historie, postupu a způsobu práce grafických technik.

Dalším oddílem je část praktická, kde jsem vytvářela grafické listy technikou linorytu. Zde jsem se snažila uplatnit zkušenosti, znalosti a dovednosti osvojené během studia, jak na střední uměleckoprůmyslové škole, tak na škole vysoké. Bylo důležité se při procesu práce vypořádat s nastalými technickými problémy.

Poslední fází práce je didaktická část, kde jsem popsala přípravu na hodinu zabývající se technikou tisku z výšky, konkrétně technikou linorytu. Tyto hodiny byly zrealizovány v rámci pedagogické praxe na základní škole, kde jsem se snažila studenty seznámit s druhy grafických technik, s jejich možnostmi a využitím.

## 1 TEORETICKÁ ČÁST

### 1.1 GRAFICKÉ TECHNIKY

Grafické cítění bylo lidstvu vlastní již od prehistorických dob. Kdy se různé otisky (například rukou), výtisky či jednoduché grafické znázornění událostí nebo zvířat využívaly k zobrazení světa. Jak toho vnějšího, tak i k zaznamenání světa vnitřního, tedy vlastních pocitů a zážitků. Dochovaly se jeskynní malby nejstarší z nich již z doby pozdního paleolitu (pravěk – doba kamenná), což znamená, že se jich využívalo dávno před vynalezením písma.

Grafické techniky byly důležitou součástí po celý vývoj kultury různých civilizací starověku (Sumer – klínové písmo, koncem 4. tisíciletí př. n. l.). První grafické tisky se objevily v Číně v 6. století. Používanou technikou byl dřevořez, jehož pomocí se tiskly náboženské amulety. Tato technika se hojně využívala i v Egyptě. A to hlavně k potisku látky a k dalším tiskařským pracím dekorativního charakteru. Docházelo k velkému rozvoji této techniky, kdy se postupně z Orientu dostala až do Evropy. Ke zlomu došlo po roce 1440, kdy Johannes Gutenberg vynalezl knihtisk.

Současný význam slova grafika či grafických technik začal získávat smysl až mnohem později. A to po staletém vývoji materiálu k psaní, který se nazývá papyrus. Jako další materiál se používala rovná pružná zvířecí kůže zbavená srsti – pergamen, hedvábí a mnoho dalších přírodních materiálů až se došlo k dnes známému papíru. To je nejrozvinutější záznamový materiál současnosti.

Grafika původně označovala všechny způsoby psaní a kreslení, podle řeckého slova grafem, což v překladu znamená psát, kreslit. <sup>1</sup>*Dnes je základním principem grafiky rozmnožování díla tiskem. Základní podstatou grafiky, rozmnožování výtvarného díla pomocí tisku, zůstala zachována.* Za grafiku nepovažujeme nejmodernější kopírovací techniky, kdy stačí zmačknout pouhé tlačítko a dílo je hotovo.

Grafiku můžeme dělit podle mnoha hledisek. Vymezení jednotlivých kategorií je vždy sporné, mnohdy se totiž skupiny prolínají. Jedno ze základních rozdělení je dle oborů. A to na **grafiku původní, reprodukovanou, užitou a volnou**. U grafiky původní

---

<sup>1</sup> BAUER, Alois. *Grafika*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1999, s. 9



se v minulosti umělci inspirovali od jiných tvůrců. Platila totiž zcela jiná kritéria pro pojem autorská originalita než dnes. Grafiku vytvořenou podle jiné předlohy nazýváme reprodukční. Jedná se především o řemeslné zpracování, kde je cílem, co nejpřesněji a v co největším počtu rozmnožit předlohu s využitím moderních tiskových metod. Dále je užitá grafika, která slouží hlavně k praktickým účelům. Je vázána na určité zadání úkolu. Jedná se například o novoročenky, svatební oznámení, plakáty či různé druhy pozvánek. Volnou grafiku nazýváme též jako grafiku uměleckou. Ta je tvořena umělcem, grafikem podle vlastní svobodné fantazie, jeho niterní představy. Tvůrcův je námět, myšlenka i originální provedení a samotná díla mají nejbližší k obrazům. Do této oblasti patří nejhodnotnější grafická díla. I já se zaměřím na tuto kategorii, a to hlavně z toho důvodu, že praktická část mé diplomové práce se týká volné grafiky, přesněji linorytu. Dalším důležitým dělením grafiky je rozčlenění podle způsobu tisku, a to do tří základních skupin: **tisk z výšky, tisk z hloubky, tisk z plochy**. V poválečné době přibyla ještě jedna technika, a to sítotisk, kde se barva protlačuje přes husté síto či tkaninu, zde se tedy grafického lisu nevyužívá. Proto bývá označován jako **průtisk**. Z tohoto dělení se budu v další kapitole pečlivěji zabývat tiskem z výšky, protože do této skupiny spadají mé obrazy, které jsem vytvářela, jak jsem se již výše zmínila, technikou linorytu.

## 1.2 TISK Z VÝŠKY

Techniky tisku z výšky patří k nejstarším historickým metodám, jejich počátky sahají hluboko do kulturní historie lidstva. Úzce souvisí s vývojem knihy. Klíčový moment nastal s vynálezem knihtisku a papíru. Mnoho umělců se začalo zabývat vytvářením návrhů pro ilustraci, kterou tiskař převáděl do materiálu příslušného pro tisk. Již v názvu si můžeme všimnout, že se jedná o matrici, kde se tisknou jen vyvýšená místa, oproti místům vyrytým či chemickým způsobem odstraněným, jež zůstávají bez otisku (obr. 1). Dále se gumovým nebo koženým válečkem nanáší barva na vyvýšená místa. Barva se tak nedostane na odstraněný materiál ze štočku a tato místa tedy zůstanou bílá. Papír se přiloží na nabarvenou matrici a v **grafickém lisu** (obr. 2) se na něj barva ze štočku přenesou. Tato technika je nejpoužívanější a dnes dostupná i na základních školách. Grafický lis je složen ze dvou kovových válců, jejichž tlak nastavujeme pomocí šroubů a desky, jež projíždí mezi

válci. Plusem je rovnoměrný tlak lisu, což nám umožňuje, aby byla barva na papír přenesena stejnoměrně. Dále se může využívat **ruční tisk**, kdy si vezmeme do ruky **knihařskou kostku** či **třecí disk** vejcovitého tvaru (obr. 3), který se používá k tisku větších formátů, a přejíždíme s ním po papíře tak silně, abychom vytvořili kvalitní otisk. Zde je plusem to, že si papír můžeme opatrně nadzvednout a podívat se, jak se otisk povedl. Což znamená, že se může provést případná korektura.

V historii bylo využíváno nejrůznějších materiálů. Nejčastěji jde o dřevo, kov, syntetické hmoty, ale i kámen nebo těsto apod. Krátce bych představila hlavní techniky, které patří do skupiny **tisku z výšky**:

**kamenoryt** - využíval se již ve starém Egyptě a Babylóně v podobě malých razítek. Velký význam měl v Číně, kdy byly reprodukovány kresby tuší od významných malířů. Postupně byl však kámen vytlačen lépe zpracovatelným materiálem, a to dřevem.

**dřevořez** – je nejrozšířenější a velmi stará technika, kde jako štoček slouží po letech uříznutá deska z měkkého dřeva. K vyřezávání přebytečného materiálu využíváme různých tvarů nožů, kterými vytváříme zářezy proti sobě, což znamená, že se odstraní tříška, po které v tisku zůstane bílé místo. Z této techniky se vyvinul další grafický styl, a tím je dřevoryt (tzv. xylografie).

**dřevoryt** (xylografie) - oproti dřevořezu využívá dřevo tvrdé, které se řeže přes léta, tedy napříč. U této techniky se nepoužívají nože, ale různé typy rydel, kterými se tzv. vydrolí jemný dřevěný prášek z povrchu desky.

**rytina do Mässrovy desky** – tzv. křídová deska, kdy je na papírový karton nanesena křídová vrstva s kličem, do níž po zatvrdnutí ryjeme. Plocha musí být perfektně vyhlazená. Lze dosáhnout jemných linií. Slouží jako levnější, ale plnohodnotná náhrada dřevorytového materiálu.

**linořez a linoryt** – touto technikou se budu zabývat podrobněji v další kapitole

**ražená technika** - tzv. šrotový tisk vzniká ražením razidel a punců různých tvarů (kolečka, křížky, hvězdičky) do hladkého povrchu kovové desky. Tato technika byla velice oblíbená v 15. století, dnes je užívaná jen velmi zřídka.

**kovoryt** (kovořez) – první pokusy této techniky pocházejí z Japonska, kde tímto způsobem roku 764 n. l. vytiskli svitky s buddhistickým textem. Kovovou desku můžeme buď chemicky vyleptat či mechanickým zpracováním vyhloubit. S kovorytem se v současnosti setkáváme jen málokdy a to proto, že nabízí málo tvůrčích či technických možností.

**olovoryt** – tato technika je stará jako knihtisk. Snadněji lze tisky z výšky provádět na olovenou desku, než na měděnou, která je tvrdší. Zpracováváme dřevoryteckou metodou.

**originální zinkografie** – jak již název vypovídá, nejvhodnějším materiálem pro tuto techniku je zinková deska o síle 1, 5 – 2 mm, do níž vyleptáváme kyselinou dusičnou ty plochy, které budeme chtít tisknout.

Dále bych vám chtěla představit zvláštní metody tisku z výšky, které se neobjevují příliš často, ale určitě se dají výborně využít ve školním prostředí. Jejich možnosti jsou otevřené dětské fantazii a kreativité. Jedná se o **tisk přírodnin**, kterého můžeme docílit prakticky z jakéhokoliv plošného a pevného objektu či přírodního materiálu s výrazným reliéfem, na který je možno naválet barvu a provést otisk. Například různé listy, květy rostlin nebo dřevěnou desku se strukturou či kůru. Dále se jedná o **frotáž**. Zde ovšem barvu netiskneme, ale snímáme rastry různých předmětů na papír, pomocí měkké tužky, rudky, úhlu a dalších suchých materiálů, popřípadě za pomoci barvy na válečku, kterým přes předmět či plochu přejedeme. Na papír se přenesou jen vyvýšená místa a vytvoří nám zajímavý obraz. **Reliéfní tisk z výšky** (tzv. těstový tisk) je dnes spíše historií. Využíval se především v 15. století, kdy se spojily dva principy a to tisk reliéfní a princip vysokého tisku. Dřevěná, ale přednostněji kovová deska s vyhloubenou kresbou, byla otisknuta do vrstvy těsta, jež bylo nanášeno na papíře opatřeném klihem. Aleš Krejča píše: *Obrázek je vtlačen na způsob pečeti, takže vyhloubené partie se nyní jeví jako vyzdvižené, a naopak vyvýšené plošky zeslabí vrstvu těsta na minimum.*<sup>2</sup> K reliéfnímu tisku můžeme zařadit i **slepotisk**, který působí jako reliéfní kresba. Desku tiskneme bez použití barev při velkém tlaku, což vylučuje ruční tisk. Kresba je vtištěna z obou stran papíru, buď z plochy vystupuje, nebo ustupuje, a tím je ostřejší. Dále se jedná o **materiálový (montážní) tisk**, který se vytváří za pomoci přidávání různých materiálů. Tisková forma zde tedy vzniká

---

<sup>2</sup> KREJČA, Aleš. *Grafické techniky*. 3. vydání. Praha: Aventinum, 1995, s. 63

vyvyšováním, přistavováním do výše tiskové plochy. V dnešní moderní době se s touto technikou dá skvěle pracovat, hlavně díky experimentálnímu charakteru. Využíváme nepřeberné množství materiálů s různou strukturou, různými tvary či hmotností (různé textilie, papíry, tapety, ale i dráty, hřebíky, laky atd.). S těmito pomůckami, které přiděláváme k základní desce, vytváříme obrazy i ryze abstraktní povahy. Objekty nejsou vždy přesně vyměřeny, takže dosahují jiných výšek. Tím dochází k charakteristickému otisku. Tuto práci však není možné provádět v grafických ani knihtiskových strojích.

### 1.3 TECHNIKA LINORYT

V současnosti je linoryt nejužívanější technikou tisku z výšky. Této technice předcházeli dřevořez a dřevoryt, jež byly náročnější na přípravu i na samotné odrývání přebytečného materiálu. Kousky lina se ryjí mnohem lépe než kousky dřeva, linoleum je měkčí a poddajnější, a tím vznikají jemnější linie. Další výhodou je, že se při rytí nemusí vynaložit taková síla jako v předchozích dvou technikách a nakonec je plusem jeho cenová dostupnost, tedy nižší pořizovací náklady. Původně bylo používáno lino korkové, jež neumožňovalo práci s detailem, protože kousky korku, ze kterého byly velké plochy lina poslepovány, se oddrolovaly. Největší změna přišla po roce 1863, kdy si **Frederick Walton** nechal patentovat výrobní proces linolea, jež mělo z umělých hmot nejvýhodnější vlastnosti pro umělcovu tvorbu. Bylo dostatečně pevné, tuhé, zároveň pružné a poskytlo možnost pracovat s technikou podobající se dřevořezu. Linoleum: *Za sebou má dlouhou a osvědčenou historii. V podstatě nesmrtelnost mu zaručily přírodní suroviny, z nichž se vyrábí: lněný olej, přírodní pryskyřice, dřevitá a korková moučka, pigmenty, vápenec a juta. Od typu základní suroviny se odvíjejí vlastnosti konkrétního materiálu: dřevitá moučka mu dodá pevnost, trvanlivost a schopnost přijímat barviva, korek zase pružnost a měkkost.*<sup>3</sup>

K rytí do linolea používáme **žlábkových linorytových rydel**, jejichž hrot je profilován do tvaru V nebo U, jež jsou naraženy na dřevěnou rukojeť (obr. 4). Pomocí rydel se snažíme odrýpat celou vrstvu linolea až k podložce. A to proto, aby se barva nenažila na zbytky neodstraněného materiálu. V současnosti se k tisku grafických

<sup>3</sup> <http://www.idealni-bydleni.cz/idealni-bydleni-clanek-613-Prakticke-vyhody-linolea>

rytin využívá i jiných druhů podlahových krytin, které se velmi osvědčily. Jedná se například o igelit, vyráběný z PVC. Využívá se zejména kvůli své nízké ceně, pro stálost objemu, tvrdost a přitom pružnost hmoty. Všechny tyto vlastnosti umožňují vyrytí detailní kresby. Jako další materiál je třeba zmínit plexisklo.

Ve světě se technikou linorytu zabývali osobnosti jako Pablo Picasso či August Macke (Čtyři dívky, obr. 10). V České republice se za mistry této techniky považují Josef Čapek, Vojtěch Preissig (Dům, obr. 11). Dále bych zmínila Pavla Piekara (František Kaván, obr. 12), Viktora Karlíka, Jana Holoubka, Ladislava Sýkoru, Jiřího Samka, Jindřicha Růžičku, Václava Malinu (Bez názvu, obr. 13) a mnoho dalších, kteří do své tvorby zařazují i tvorbu zabývající se grafikou, přesněji linorytem.

### **1.3.1 PŘÍPRAVA PŘED TISKEM**

V první řadě musíme mít připravenou kresbu, kterou je potřeba zpracovat do formy linorytu. To znamená, že musíme kresbu rozkreslit tak, aby byla znázorněna v bílých a černých plochách. Tímto způsobem si vytvoříme skicu, podle které si dovedeme představit, jak bude finální výtisk linorytu vypadat.

Pokud máme motiv kresby připravený, potřebujeme si zajistit linoleum. Ideálně bychom si měli uříznout štoček minimálně o dva centimetry větší, než je naše připravená kresba. Nyní musíme přenést skicu na připravený materiál. K této činnosti budeme potřebovat pauzovací papír. Papír přiložíme k hotovému nákresu a ten přeneseme na pauzovací papír pomocí měkké tužky. Dbáme na to, aby se nám tzv. „pauzák“ při překreslování neposunul, pak by byla kresba nečitelná. Tím bychom si práci jen ztížili, proto pracujeme pečlivě a trpělivě. Když jsme s přenášením návrhu na pauzovací papír hotoví, musíme skicu přenést na linoleum. Toho docílíme tak, že pauzovací papír otočíme kresbou dolů a položíme na přichystanou matici. Tímto jsme vyřešili i stranové převrácení, jež je u tiskových grafických technik nezbytné. Nejlepší a nejsnáze proveditelná je tato technika u formátů malé velikosti. Nyní si vezmeme tvrdší tužku a znovu obtáhneme z rubu nakreslený motiv a to opět velice přesně. Obtahujeme každou čáru, kterou jsme v návrhu nakreslili nebo vytváříme hustou šrafuru přes nakreslené linie. Tedy překopírujeme kresbu na linoleum. Když jsme s kopírováním hotoví, odstraníme pauzovací papír a zkontrolujeme, že se kresba přenesla dobře na plochu linolea. Pokud zjistíme, že je někde otisk

nedokonalý, je nutné ho dokreslit tužkou, pro dobrou orientaci. Pokud jsme nyní s kopií spokojeni, přistoupíme k fixaci kresby. Tento krok děláme především proto, abychom si rukou nerozmazali přetištěnou skicu. Obrázek tedy přestříkáme fixativem. Toto je poslední část přípravy, nyní můžeme přistoupit k samotnému rytí.

Motiv lze zpracovat dvěma způsoby. Buď jako tzv. **pozitivní linoryt** (obr. 5), a to tak, že odrýváme plochy kolem kresby a ponecháme černou linii. Nebo můžeme zvolit druhý způsob rytí, což znamená opak. Odrýváme linky, které nakonec zůstanou bílé a plochu necháme černou, tedy bez známky rytí. Tomuto zpracování říkáme **negativní linoryt**. Tuto techniku si u nás oblíbil Viktor Karlík (Z alba Linolea 2000, i – obr. 6). Dalo by se ovšem říci, že nejčastějším způsobem práce je kombinace těchto dvou metod. Zde bych uvedla výtvarníka Jana Holoubka, který se zabývá jak linorytem pozitivním, tak kombinovanou technikou (Obilí - obr. 7).

Jako první si vezmeme úzké rydlo ve tvaru V a proryjeme všechny hlavní plochy. Tímto si vypíchneme ta místa, která rýt budeme i ta, která zůstanou. Pak se budeme v matici lépe orientovat a předejdeme nežádoucím chybám. Dáváme pozor, abychom ruku, kterou si držíme linoleum, měli vždy za rydlem. Nikde ne před ním. Rydlo nám může uklouznout po ploše lina a ošklivě nás poranit. Pravidlo zní: „ Ryjeme vždy směrem od ruky, nikdy k ruce.“ Po odrytí základních tvarů, přistoupíme k další fázi. Vezme si širší rydlo a postupně odrýváme všechny větší plochy linolea. Takto postupujeme až do odrytí posledního materiálu. Když se ryje těžko, lino je tuhé, je možné ho zahřát, třeba tím, že ho dáme na chvíli na radiátor. Pak změkne a práce je lehčí. Pokud chceme některé místo odstranit úplně, můžeme vzít nůž a tyto plochy odříznout, ale musíme si dát pozor, aby se nám celý štoček nerozpadl na více kusů. Pokud se nám něco takového stane, tato místa ze spodu podlepíme izolepou, aby vše drželo pohromadě, a to hlavně pro lepší manipulaci při samotném tisku.

Poslední kroky před tiskem se týkají odstranění možných nečistot, žmolků a filmu, který vznikl při fixování skici na linoleum. A to tak, že si vezmeme hadřík, opatrně ho namočíme do nitroředidla a očistíme zbylé nevyryté plochy. Dále ořežeme přebytečné okraje pomocí pravítka. A nyní jsme připraveni pustit se do samotného tisku.

### 1.3.2 MATERIÁL A POMŮCKY

#### Linoleum

O složení linolea jsem se již zmínila v kapitole technika linorytu. Zde bych chtěla zmínit hlavně možnosti výběru rytí. A ty jsou dvě. Buď můžeme k rytí využít horní stranu linolea, což se užívalo hlavně v začátcích této grafické techniky. Protože je povrch této strany příliš hladký, vezmeme si jemný smirkový papír a lehkými krouživými pohyby docílíme zdrsnění matrice. Tlak by neměl být příliš silný, abychom do lina nevydřely rýhy, které by později byly přeneseny i na samotný tisk. Tento proces uskutečňujeme proto, aby povrch lina přijal kresbu a ta k němu dobře přilnula, a tím docílíme kvalitního otisku.

Druhou možností je odryvat nepotřebný materiál ze spodní strany linolea. Jeho struktura je drsnější, tudíž nepotřebuje úpravu, zmíněnou výše. i hustota hmoty na spodní straně je zde menší, což znamená, že linoleum je měkčí, a tím pádem se do něj i lépe ryje. Ale ani tato varianta není zcela dokonalá. Při velkém tlaku v lisu se v měkčím povrchu mohou deformovat či bortit jemnější linie. Rozhodování, na které straně linolea se bude rýt, nechám na vás, protože každý zdroj doporučuje něco jiného a každý způsob má své pro i proti.

#### Rycí pomůcky

K technice linorytu využíváme rydla, jež mají profil ve tvaru písmene V, kdy tvoříme ty nejužší linie nebo U, při nichž vyrýváme větší plochy linolea. Tyto rydla jsou různých rozměrů, které řezou proti sobě dva řezy současně. Nože jsou usazené v dřevěných držácích hruškovitého tvaru a to proto, aby se dobře a pohodlně držela. Prodávají se buď pevně zasazené či vyjímatelné, tedy výměnné, kdy můžeme nože měnit dle potřeby. Při rytí do linolea se tyto rydla celkem rychle tupí. Je tedy nutné brousit jejich vnitřní hrany pomocí brousku. Dále k práci budeme potřebovat nůž na řezání. Pokud budeme chtít experimentovat, tak může vyzkoušet další ostré pomůcky různého typu (hrubý smirkový papír, kovové kartáče, hřebíky, atd.).

#### Barvy

Barvy, které využíváme pro tisk linorytu, dělíme do dvou skupin. Do první skupiny řadíme **tiskařské barvy ředitelné vodou**, které rychleji schnou a dají se dobře umývat. Z těchto

důvodů jsou lépe využitelné ve školním prostředí. Rychlé schnutí se může stát ovšem i nevýhodou a to tehdy, pokud se tiskne více výtisků. Barva se také kvůli své hustotě dostává do úzkých linií, což je nežádoucí.

Do druhé skupiny patří **tiskové barvy na olejové bázi**, které mají větší hustotu, sytost a déle schnou, takže umožňují větší variabilitu při samotném tisku. Po uschnutí je olejová barva více odolná vůči stěru. Tyto barvy na olejové bázi se ředí pomocí **terpentýnového oleje** nebo **oleje lněného** (fermeží). Musíme si dávat pozor na dávkování, obojí totiž dáváme do barvy v malých dávkách. Stačí tedy jen pár kapek, proto pracujeme opatrně. Pokud chceme zrychlit schnutí těchto barev, využijeme vlastnosti **sikativu**, který urychlí proces schnutí, ale stačí kapka, proto s ním opět zacházíme s rozvahou.

### 1.3.3 TISK

Etapu tisku začínáme s přípravou **tiskařské barvy**, kterou si nanese nejlépe v malém množství, aby se dala dobře rozválet, na tabuli silnějšího **skla**. Dále si vezme **špachtli** a barvu rozetřeme do rovnoměrné plochy. Následně použijeme **gumový váleček** (obr. 8), kterým rozválíme barvy všemi směry do slaboučké vrstvy. Je důležité, aby se váleček na vrstvu nelepil a plynule se otáčel. Na desku lisu si připravíme papír stejné velikosti, jako ten, na který budeme provádět finální tisk. Déle na něj položíme lehce navlhčený (nesmí být, ale mokrá, jen povrchově vlhký) čistý papír, na který budeme tisknout. Papír lehce vlhčíme proto, aby lépe přijal barvu. Válečkem opět několikrát převálíme barvu, aby na něm byl nános rovnoměrný, následně budeme přejíždět přes matrici. Pokud máme štoček větší, navalujeme si na váleček barvu ze skla znovu, třeba i několikrát, dle potřeby. Na připravený povrchově vlhký papír přesně položíme nabarvený štoček, ten přikryjeme ještě jedním papírem. Tyto vrstvy můžeme překrýt ještě slabým filcem. Postupujeme opatrně a hlavně přesně, přesnost je v grafice velice důležitá. **Tisknout** můžeme **strojově**, tedy za pomoci tiskařského lisu. Přesný popis práce nám udává Alois Bauer. *Tiskneme-li na hlubotiskovém válcovém lisu, položte ještě vedle papíru se štočkem dva úzké pásky linolea dlouhé alespoň tak, jak jsou dlouhé papíry. Uvolněte šrouby lisu a vložte desku s papíry a štočkem mezi válce. Šrouby jemně zatáhněte a pomalu otáčejte pákami lisu. Deska projíždí mezi válci a tlačí štoček a papír k sobě.*<sup>4</sup> Když je část matrice otištěna,

<sup>4</sup> BAUER, Alois. *Grafika*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1999, s. 144



můžeme papír nadzvednout a podívat se, zda je otisk kvalitní. Pokud by byl otisk nepovedený, může projet lisem několikrát, ale dbáme na to, aby se nám papíry neposunuly. To by způsobilo, že by otištěné linie nebyly kryté přes sebe, barva by tedy byla rozmazaná, což by vedlo k nečitelnosti výsledného tisku. Pokud budeme **tisk provádět ručně**, použijeme knihařskou kostku, popřípadě třecí disk, pokud potřebujeme přenést větší plochu. Když tyto pomůcky nemáme, můžeme např. ve školním prostředí využít skleničku popřípadě polévkovou lžici, kterou přejíždíme po ploše linolea krouživými pohyby.

Po ukončení tisku všechny použité nástroje pořádně omyjeme hadrem namočeným v terpentýnu, jestliže pracujeme s tiskařskými barvami na olejové bázi. Jestliže využíváme barvy na vodní bázi, stačí voda a mokrá hadr. U barev vodou ředitelných je tato fáze mnohem jednodušší. Nesmíme zapomenout i na očištění samotné matrice, kde by zbytky barvy z předešlého tisku vadily při dalším využití.

#### **1.3.4 BAREVNÝ LINORYT**

Barevná grafika u techniky linorytu je velice náročná. Čím více barev používáme, tím lépe si musíme celou práci promyslet a připravit. Tisky musí být provedeny s velkou precizností. Technické zpracování je velmi náročné, je důležitá zručnost, šikovnost a hlavně je při celé práci potřeba dostatek fantazie a představivosti. Je nutné vědět, které barvy budeme používat a podle tohoto výběru si rozvrhnout jejich seřazení. Musíme být připraveni na to, jaké vrstvy se budou krýt, jak spolu budou barvy reagovat, tedy jaký vytvoří finální barevný odstín. Ne vždy dosáhneme výsledku, který jsme si předem určili, ale důležité je, jak daného výtvoru využijeme ke kvalitnímu třeba i expresivnímu konečnému efektu. Mezi další české výtvarníky využívající tuto techniku patří například Pavel Piekar (obr. 9 - František Kaván, 2003), Vojtěch Preissig, Václav Malina, Ladislav Sýkora (obr. 10 – Nálada jednoho zimního dne, nedatováno).

#### **Tisk z více desek**

Barevný linoryt můžeme zpracovat dvěma způsoby. Ten první je tisk z více desek (klasická metoda), kdy pro každou barvu odrýváme jednu matici. Pokud tedy chceme zpracovat grafický list, na němž budou barvy oranžová, červená, hnědá, černá je potřeba kresbu rozdělit na jednotlivé štočky, z kterých budou vytvořeny otisky těchto barev. Důležité je,

abychom začali tisknout od barvy nejsvětlejší až po nejtmaší. Opět dbáme nejen na přesnost kreseb, ale i na přesné odryvání až po samotné pokládání matric na připravený papír. Můžeme si na podkladový papír udělat značky (využíváme jen při malých formátech), ty nám usnadní práci při přikládání papíru. Popřípadě můžeme využít tzv. **nakládacího rámu** (obr. 11) vyrobeného ze dřeva ve tvaru L, kdy vkládáme štoček do jeho pravouhlých ramen. Tisky máme tedy pořád na stejném místě, ale důležité je nepodcenit přípravu tohoto rámu, lehce může dojít k nepřesnému nastavení. U tohoto náročného způsobu je velkou výhodou, že tisk můžeme kdykoliv opakovat znovu.

### **Tisk z jedné desky**

Druhý způsob tvorby je tisk z jedné desky tzv. metoda postupného odkrývání. Zde k práci používáme pouze jednu matrici, z které tiskneme všechny zvolené barvy. Jako první ze štočku odryjeme ty linie a plochy, které chceme, aby zůstaly bílé. Na takto připravené linoleum nanese, přesněji naválíme další barvu v pořadí. Opět postupujeme od barev nejsvětlejších po ty nejtmaší. Tímto způsobem pokračujeme až do doby, než dotiskneme všechny předem zvolené barvy. Nevýhodou tohoto tisku je, že už ho nikdy nemůžeme opakovat, na rozdíl od předchozí metody, protože všechna plocha linolea je postupně odryta. Z tohoto důvodu je potřebné, abychom si vyhotovili hned několik tisků od jedné barvy najednou. Tuto techniku postupného odryvání si velice oblíbil Pablo Picasso, který tímto způsobem vytvářel a tiskl velké množství barevných linorytů. Ty byly velmi ceněny právě kvůli tomu, že mohly být tištěny jen jednou. Nejenže zhotovil na stovky grafických listů různými technikami, ale zhotovil více než sto padesát barevných linorytů (Před zásahem, obr. 12).

## 2 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část mé diplomové práce je tvořena ze souboru pěti grafických listů (linoryt) středního formátu na téma **Deník – reflektující běžný každodenní život**. V této kapitole se budu snažit, co nejlépe popsat jednotlivé fáze průběhu práce. Uvedu používaný materiál a pomůcky, jejich nelehké shánění. Zmíním se o technických problémech, které mne potkaly. Představím inspirační zdroje a popíši celkový průběh přípravy. Dále pak vlastní rytí do linolea a v neposlední řadě tisk.

### 2.1 STANOVENÍ CÍLE

Ve své tvorbě jsem se snažila, aby nešlo jen o realistické zpracování tématu Deník. Chtěla jsem se vrátit zpět do minulosti, do nejkrásnějšího období života, a tím je dětství. Těmito grafickými listy jsem chtěla divákovi sdělit mé vzpomínky z mládí. Vyvolat v něm právě takové emoce, které jsem prožívala. Pokoušela jsem se dát obrazu atmosféru s trochou tajemna, ale i pocit uspokojení, pozitivní nálady. Abych dosáhla všech těchto cílů, snažila jsem si připomínat silné zážitky, a to především pomocí fotografií z rodinného alba. Z tohoto množství fotek, jsem si vybrala pět finálních, které jsem zpracovávala v technice tisku z výšky. Musím říci, že jsem byla sama překvapená, jaké hluboké emoce to ve mně vyvolalo.

Svoji práci, jsem si kvůli přehlednosti rozdělila do několika fází. Tento tvořivý proces se skládá z pěti částí, které se mohou opakovat popřípadě prolínat. První fází preparace, dále inkubace, iluminace, produkce a evaluace. Na začátků své tvorby jsem dávala dohromady potřebné informace, k řešení problémů. Vyhledávala jsem materiály jak v odborné literatuře, tak i ve svých doposud získaných vědomostech a dovednostech. Jsem velice ráda, že jsem zvolila toto téma, které mne vytvořilo odrazový můstek pro moji tvorbu. Mé zážitky, myšlenky a zkušenosti se staly stěžejním pilířem pro praktickou část. V této fázi jsem si shromažďovala své prvotní myšlenky. Tedy téma jednotlivých obrazů, použití barev, kompozici, postup práce. V hlavě mi kolovalo mnoho nápadů a mnoho způsobu provedení těchto grafických listů. Několikrát jsem se vracela na začátek a znovu vše rozebírala. Až jsem po uspořádání veškerých myšlenek, přišla k jasnému závěru. Každá činnost tvořivé práce by se neměla obejít bez evaluace a přesně stanovených cílů.

## 2.2 PREPARACE

### 2.2.1 VLASTNÍ ZKUŠENOSTI

Při přemýšlení nad námětem mých linorytů, byl prvním krokem návrat do minulosti, kde jsem řešila jak své dosavadní zkušenosti s linorytem, tak i svoji ostatní tvorbu. Vzpomínala jsem, jak jsem já sama navštěvovala základní uměleckou školu, do které jsem docházela již od první třídy až po poslední ročník základní školy. Které náměty spojené s linorytem, jsem zde jako dítě vytvářela. Jaké bylo vůbec mé první seznámení s barevným linorytem. Protože mě umělecká tvorba naplňovala, další studium jsem absolvovala na střední uměleckoprůmyslové škole, kde jsem studovala obor užitá malba. Zde jsem získávala mnoho dalších teoretických a hlavně praktických zkušeností. Už na střední škole jsem měla nejraději předmět figurální kresby. Kresba a hlavně malba postav i portrétů je mi nejbližší až do dnešních dnů a provází mě celým životem. *Pohled na demaskovanou lidskou tvář otevírá panorama času, univerzálního vývoje. Pod individuálním osudem leží obecný lidský osud, do života jedinice jsou vepsány dějiny lidstva. V lidské tváři se zrcadlí všechny tváře ostatní. i v těch nejmužnějších rysech jsou přítomny rysy čistě ženské a naopak. Novorozenci se podobají tak často starcům a smrt někdy vrací stáří dětský výraz. Fylogeneze nekončí ontogenezí, ale pokračuje v ní dál.*<sup>5</sup> Proto i má diplomová práce je ztvárněna pomocí postav a zasazena do reálného prostředí. Postupem času a dalšího studia na vysoké škole pro mne obraz získal další hodnotu, novou dimenzi. Nyní je na prvním místě to, abych nejen já, ale i sám divák prožíval dílo, a aby samotný obraz byl nositelem nějaké myšlenky, nějakého hlubšího sdělení. Naplňování této hodnoty je pro mě uspokojující. To je můj cíl.

### 2.2.2 INSPIRAČNÍ ZDROJE

V první řadě bych chtěla jmenovat několik výtvarníků, kteří mne inspirovali svoji tvorbou. Jako prvního umělce bych zmínila **Michala Cihláře** (obr. 13) a jeho expresivní tvorbu, jež mne velice oslovila. Linorytům dává život díky výrazným barvám a řekla bych extravagantním odrýpáváním nepotřebného materiálu. Na tyto díla, bych se mohla dívat pořád. Vtahují mě do svého světa, do nitra, a to mě naplňuje, toho se snažím docílit i já. Je pro mne velkou inspirací. Toto jsou jeho vlastní slova: *Dvacet let hledám hranici*

---

<sup>5</sup> WOHLMUTH, Radek. *Pavel Piekár – Linoryt 1983- 1999*. Praha: Argot vitae, 2000, s. 38

*linorytu. Zvyšuji si laťku a zkoumám, co vydržím. Je to i reakce na práce těch výtvarníků, kteří laťku programově snižují a zkoumají, co vydrží diváci. Pracnost je moje pocta poctivosti.<sup>6</sup>*

Výborné figurální grafické listy vytváří **Pavel Piekar**. Jeho díla jsou vytvářena s obrovskou lehkostí. i když jemnost není mým šálkem kávy, obdivuji jeho detailní práci a zpracování portrétů do podoby linorytu. To dává obrovský podnět k tvoření. *Nevěřím na prvotní inspiraci. Umění je stálá, každodenní práce. Nejde o to, čekat na inspiraci až si nás najde – jde o to žít ve vnitřním světě, kde se vnější vizuální tvary – způsobem umělcova života – promění ve vhodné formy jeho vlastní tvorby. Umělecká tvorba je nezbytným každodenním pokrmem, biologickou nezbytností, stálou potřebou, která, pokud je naplněna, dává na druhou stranu pocit vnitřní rovnováhy. Pocit neustálého naplňování životního úkolu, vnitřní cestou, po které je zapotřebí stále jít. Každodenní, vytrvalé klepání na nebeskou bránu. Neboť jenom tehdy se může stát, že se brána pootevře.<sup>7</sup>*

I přesto, že je mi bližší reálné zpracování tvorby, s neuvěřitelnou přirozeností dokáže barevně kombinovat **Václav Malina** (obr. 14). Jeho obrazy zpracované technikou linorytu jsou příjemné, oku lahodící a s pozitivním nábojem. Jemné geometrické tvary, v podobě vlnek či spirál jen podtrhují příjemnou auru těchto obrazů, která dává tvůrčí vnuknutí.

Dalšími skvělými autory, kteří mne oslovili, jsou **Jan Holoubek a Viktor Karlík**. Tvorbou Viktora Karlíka a Michala Cihláře, jsem se pokoušela inspirovat i žáky ve svých hodinách věnovaných linorytu v průběhu pedagogické praxe.

Dále jsem používala mnoho odborné literatury (seznam použité literatury), z které jsem čerpala nejen po technické stránce, jež sloužila ke zdokonalování potřebných vědomostí, ale i po stránce praktické, kde jsem listovala v monografiích výborných grafiků, kteří se pro mne stávali zdrojem nového podnětu k tvoření. A samozřejmě bych neměla opomenout různé internetové stránky, na kterých je nepřeberné množství informací, životních filosofii umělců i jejich vyjádření k samotným dílům.

V neposlední řadě mě inspirovala také moje rodina a fotografie, z kterých jsem čerpala. Tato část práce je popsána v následující kapitole.

<sup>6</sup> <http://www.gallery.cz/gallery/cz/michal-cihlar-vystava.html>

<sup>7</sup> [http://www.pavelpiekar.cz/Pavel\\_Piekar.html](http://www.pavelpiekar.cz/Pavel_Piekar.html)

## 2.3 INKUBACE – ZPRACOVÁNÍ TÉMATU

### 2.3.1 VÝBĚR FOTEK

Výběr fotek byl velice náročný, protože jsem procházela nekonečné množství obrázků a alb. Věděla jsem, že chci do mých prací zakomponovat figurální studii. První vyřazování probíhalo tak, že jsem volila všechny fotografie s postavou. Dále jsem vyloučila fotky, které nejsou z mého dětství. Toto období pro mě bylo stěžejní. Ostatní obrázky byly vyřazeny. Dále pro mě bylo důležité zobrazit osoby, které jsou mému srdci nejbližší a nejvíce mne ovlivnili v průběhu mého života. Tahle volba už byla velice těžká, vzhledem k tomu, že mě obklopuje má celá „velká“ rodina. Také jsem chtěla, aby ve mně fotografie vyvolávala potřebné emoce a vzpomínky. Tento fakt byl velice důležitý pro celou praktickou část. A tento krok moji volbu zcela ovlivnil a ulehčil. Zvítězila fotografii babičky s dědou a naší oblíbenou kozou Markétou (obr. 15), na kterou ráda vzpomínám, hlavně kvůli nesčetnému množství krásných zážitků. Dále jsem volila dva obrázkové záznamy, na kterých jsem jako dítě. Na prvním snímku jsem začínala chodit a zajímalo mne všechno kolem, ale rozhodně ne zachycení tohoto okamžiku. Takže jsou viditelná pouze má záda. Podle mého názoru jde o velice důležitý snímek (obr. 16). A druhý vypovídá o tom, jak miluji vodu a blízké okolí. To se do dnešního dne nezměnilo (obr. 17). Další obrázek, je vyfocen, na naší první rodinné dovolené u moře. Jak moje máma čekala na vlnu (obr. 18). Poslední snímek měl být původně jiný, ale nakonec zvítězil táta. Tato fotka je vyfocena u Domažlic, kam jsme se vydali na výlet (obr. 19). Všechny fotografie, které jsem vybrala, jsou v mých vzpomínka zafixovány jako nejkrásnější zážitky z celého dětství. Doufám, že tato spokojená atmosféra bude přenesena na diváky a vyvolá v nich pocit bezpečí, uspokojení a klid na duši.

### 2.3.2 VARIACE

První návrhy obsahové složky práce původně směřovaly úplně jiným směrem, než finální verze. Řešila jsem téma Deník, jako momentální záležitost. Vzala jsem si skicák a na něj zaznamenávala zážitky z dnů a k nim vždy dokreslovala obrázky, podle aktuálních záznamů. Snažila jsem se, abych nebyla příliš kýčovitá a z mé práce se nestalo naivní bezobsahové dílo, které by nic nepředalo a ani nic nevyvolalo v samotném divákovi.

Bohužel jsem s prací nebyla příliš spokojená a po konzultaci se svým vedoucím práce, jsme usoudili, že to opravdu nebude ta správná cesta.

Pak mě napadlo vrátit se zpět do minulosti. Do krásného období většiny z nás, tedy do dětství. Z počátku byly mé myšlenky tak hluboké, že jsem se chtěla pustit do jakési studie, jak na nás mohou působit vzpomínky z dětství v dospělosti. Je jasné, že po probírání obrovského množství alb, které rodiče vlastní a pro tuto práci mi je zapůjčili, jsem byla pohlcena melancholickou atmosférou té doby. Nakonec jsem se pro tento krok nerozhodla, ale věděla jsem, že u práce s rodinnými fotografiemi rozhodně zůstanu. Bylo nutné zvolit pro mě nejzajímavější okamžiky zachycené na získaných snímcích.

### 2.3.3 EXPERIMENTOVÁNÍ

Experimentování v mé tvůrčí činnosti se týkalo navození dobové atmosféry pomocí různých razítek či otisků. Tyto razítka jsem si vytvářela opět odryváním do linolea. Po vyrytí potřebného motivu, jsem matrici nalepila na překližku a po uschnutí, jsem ho aplikovala na vybraný obraz. Takže jsem si navrhla vhodný námět, který se hodil k jednotlivým obrazům a po dokončení všech tisků, jsem nakonec dospěla až k tisku ručnímu pomocí otisku. Snažila jsem se navodit dobovou, tak trochu „retro“ atmosféru. Například na grafickém listu s názvem Čekání na vlnu, jsem přes sebe tiskla několik druhů vyrobených razítek v podobě vln a spirál.

## 2.4 VOLBA TECHNIKY, FORMÁTU, MATERIÁLU A POMŮCEK

### 2.4.1 TECHNIKA

Pro techniku linorytu jsem byla rozhodnutá hned od úplného začátku. Věděla jsem, že budu ke své diplomové práci využívat tisk z výšky už dávno před tím, než jsem znala téma. *Přestože grafika obecně je v posledních letech v útlumu, linoryt zde představuje četnou výjimku. Zhruba deset, patnáct let se u nás těší mimořádné oblibě, a to do té míry, že lze hovořit o fenoménu svého druhu. Lino je velmi otevřené různým přístupům: lze v něm vytvářet grafiky nanejvýš jednoduché i maximálně složité, figuraci i abstrakci, má své specialisty, kteří ho proslavili, ale mohou se k němu obrátit i výtvarníci, kteří se grafikou programově nezabývají a pouze hledají techniku, v níž by se jejich výtvarná*

*idea nechala snadno realizovat.* <sup>8</sup>S linorytem jsem se seznámila již v útlém věku na základní umělecké škole a tento způsob práce mne velmi nadchnul. Mám ráda výrazné a hutné barvy a expresivní tvorbu, což linoryt umožňuje. Žádné jemné neviditelné stínování a linky, ale výrazné a jasné linie podpořené sytostí barev. Proto se jím zabývám i sama doma a snažím se s touto grafickou technikou seznámit i děti na základní škole, kde vedu umělecké kroužky.

#### 2.4.2 FORMÁT

Od úplného začátku jsem věděla, že budu pracovat s větším formátem. Mám raději tvorbu, kde se mohu, jak se říká pořádně „rozjet“. Více si pak užívám samotný tvořivý proces. Zvolila jsem tedy **klasický formát typu 90x70 cm** u třech obrazů, kde jsem pracovala s většími detaily, a to hlavně u figur. Velikost tohoto štočku byla ovšem náročná jak na odrýpávání nepotřebného materiálu, tak na samotný tisk. Druhým formátem střední velikosti byla matrice o rozměrech **70x50 cm**. Zde už byla velikost linolea na hraně. Musela jsem dávat velký pozor, abych ryla přesně, především u portrétu. Jsem ráda, že jsem měla možnost vyzkoušet si pracovat s oběma rozměry. Každý měl své plus a mínus.

#### 2.4.3 MATERIÁL

Nejdříve jsem se domnívala, že sehnat materiál nebude žádný problém, ale byla jsem na omylu. Hlavně co se týče pořizování správného **linolea**. Vzhledem k tomu, že jsem pracovala s metrovým formátem, potřebovala jsem ho celkem velké množství. Po dlouhém shánění a objíždění sběrných dvorů, jsem nakonec byla úspěšná a lino sehnala. K tisku jsem používala **olejové barvy** a na jejich ředění jsem si opatřila **terpentýn**. Dále jsem potřebovala vhodné **papíry**. Tedy dostatečně pevné, s jemnou strukturou, bílé barvy ve velikostech A2 a A1. Nakonec **technický benzín** na úklid kompletních pomůcek a matric.

#### 2.4.4 POMŮCKY

Jako další pomůcky mi sloužily **nožičky** a kvalitní **rydla** v profilu písmene V a U. Pak **nůžky**, **tužky**, **fixy** a **pravítka**. Využívala jsem také pomoci **gumových válečků** na navalování barev

---

<sup>8</sup> Kolektiv autorů. *LINO - Český linoryt a výsledky mezinárodních symposií linorytu na Klenové 2001-2004*. Klatovy: Galerie Klatovy/Klenová, 2005. s. 4



a **špachtli** na roztírání. Barvy jsem připravovala na dostatečně pevnou **skleněnou tabuli**. Nejdříve jsem zkoušela ruční tisk, takže jsem používala sklenku a knihařskou kostku, ale nebyla jsem spokojena s přenosem barev, a proto jsem volila tisk strojní. Vše jsem tiskla **zakružovačkou na plech**. K tomu jsem potřebovala vhodnou **dřevěnou desku**, na kterou jsem pokládala papír se štočkem a **filc** na přikrytí matrice. A v neposlední řadě spoustu **hadrů** na otírání rukou a omývání pomůcek.

## 2.5 PRODUKCE – REALIZACE VLASTNÍ PRÁCE

### 2.5.1 PŘÍPRAVA PŘED TISKEM

V první fázi příprav jsem si překreslovala jednotlivé fotografie. Dále jsem z nich odstraňovala rušivé detaily a nežádoucí figury. Zaznamenávala jsem si různé variace a kompozice obrázku. Postupně jsem všechny zjednodušila a vypíchla jen ty nejdůležitější části. Takto jsem pokračovala do té doby, než jsem našla tu nejvhodnější variantu pro každý snímek (obr. 20, ukázky návrhů). Následně jsem si pomocí pravítka a řezáku uřízla potřebný formát linolea v počtu pěti kusů. Nyní bych měla přistoupit buď k pauzovacímu papíru, nebo xerokopii, ale já jsem těchto možností nevyužila, a to záměrně. Nechtěla jsem pracovat podle předem stanovených linií, které jsou řádně upraveny. Pak se člověk bojí udělat čárku vedle. Jak jsem se již zmínila, mám ráda spontaneitu a experimentování. Proto jsem si vzala do ruky fixu, položila před sebe připravený návrh a jen hrubě jsem si načrtla rozmístění jednotlivých figur a pozadí. Už jsem se těšila, jak uchopím rydlo a pustím se do rýpání. Chtěla jsem tvořit linoryty, ne neustále překreslovat připravené skici. Naprosto jsem se oddala samotné tvůrčí činnosti. Trávila jsem odrýváním několik hodin denně a určité změny jsem prováděla podle průběhu jednotlivých fází tvorby. Snažila jsem se do těchto matric a následně tisků vložit kus sebe. Vyjádřit své niterní a duševní rozpoložení. Předat dál tyhle krásné a hluboce prožívané emoce.

Tisk byl prováděn z jedné desky technikou postupného odrývání, kdy jsem z jednoho štočku odstraňovala nepotřebný materiál, vždy po uskutečnění tisku jednou barvou (obr. 21, ukázka matric). Snažila jsem se rytím vytvořit barevné plochy buď různým šrafováním, k tomu jsem používala rydel či přenést úplně čisté jasně barevné plochy, kterých bylo dosaženo odříznutím lina za pomoci řezáku. Na tyto pole barev bylo plánováno přenesení otisku pomocí razítek. Dále bylo potřeba znázornit objem. To se týkalo především figur,

kde jsem chtěla podpořit rozměr těla, kůži a stíny, které se na ni odrážejí a to vše doplnit hrubšími liniemi, kterými jsem se snažila podtrhnout dramatickou chvíli daného okamžiku.

### **2.5.2 PROSTOROVÉ A TECHNICKÉ ZAJIŠTĚNÍ**

Přípravné skici i odrývání jsem uskutečňovala doma ve svém ateliéru. Původně bylo plánované, že i zde budu tisknout ručně finální listy. Když jsem se ovšem pustila do prvního tisku, na který jsem si vzala sklenici, jež jsem přejížděla po metrové matrici, zjistila jsem, že tato cesta mě neuspokojí. Otisk byl velice slabý, někde se nepřenese žádná barva. Odstíny byly světlé, bez života. Zkusila jsem to ještě několikrát, ale po dalších nezdarech jsem se rozhodla k tisku strojovému.

Všechny barvy, linolea, papíry a další pomůcky jsem si převezla k mému otci do pracovní dílny, kde se zabývá kovovýrobou. Zde jsme „oprášily“ nečistoty ze zakružovačky plechu, ohýbačky plechu a pásové brusky. Každý tento stroj sloužil pro naši potřebu. K pásové brusce jsme přidělali dřevěnou desku, která sloužila jako můj pracovní stůl, zde jsem tedy nanášela barvy na štoček. Do ohýbačky plechů jsme zavřeli druhou desku, jež sloužila k přípravě navlhčeného papíru a přikládání matrice. Poslední stroj nám sloužil k samotnému tisku. Když vše píšu, vypadá to strašně jednoduše, opak byl ale pravdou. Dlouhou dobu jsme s tátou přemýšleli, jak vše přichystáme. Další problém byl, kam budeme listy odkládat, protože zde běžně funguje provoz. Dopadlo to tak, že jsme vše po hodinách tisku sklízeli a druhý den, opět připravovali. Linoleum jsem si vozila domů, odryla potřebný materiál, a pak zase vše nosila nazpět do dílny. Táta se mnou zůstával po práci nebo mi pomáhal přítel. Manipulaci ani přípravu bych sama nezvládla. Řekla bych, že situaci, která nastala, jsme vyřešili v rámci možností dobře.

### **2.5.3 TISK**

Jak jsem se již zmínila, tisk byl uskutečněn v tátově dílně. Každá matrice byla vytištěna šestkrát. Každý tisk byl proveden jednou barvou v osmi výtiscích. Postupovala jsem od nejsvětlejší po nejtmaší barvu. Vždy jsem si vytlačila barvu na skleněnou desku, rozetřela ji špachtlí tak, aby se dobře promíchaly zvolené barevné odstíny a roztáhla ji do tenké vrstvy. Pak přišel na řadu gumový váleček, kterým jsem jezdila do všech směrů, aby se barva uchytila rovnoměrně po celé ploše. Poté jsem barvu přenesla na štoček. Popsaná činnost probíhala, dokud nebyla pokryta celá plocha matrice u stanoviště číslo

jedna. Následně jsem přešla ke stroji číslo dvě, tam už byl připravený přítel, nebo táta, který opatrně uchopil druhou stranu linolea, a to jsme spolu pomalu přikládali k již připravenému navlhčenému papíru, který ležel na slabé dřevěné desce o velikosti A1, jež sloužila jako podložka. Dále jsme vše přikryli filcem a s celým paklem od desky až po filc jsme se přesunuli ke stroji číslo tři. Na počátku zde nastaly velké problémy, protože jsme museli nastavit takovou sílu ohýbačky, aby byla barva přenesena na papír v dobré kvalitě, ale zároveň se neponičil navlhčený papír velkým tlakem.

První grafické listy jsme hodně ničili a spoustu jsem jich vyhodila, ale po pár nezdarech jsme se začali lepšit a potřebné nastavení jsme vypilovali (obr. 22 – ukázka prvních tisků). Práce byla rozdělena tak, že jsem já držela paklík se štočkem, papírem a filcem a sunula jsem ho mezi válce ohýbacího stroje. Táta držel kus podložky se mnou a pomalu točil pákou. Musel s ní točit zlehka, aby byla barva na papír nanášena plynule, bez navazujících stop. Držel pořád konec podložky a já jsem mezi tím obešla starý stroj a chytala desku z druhé strany. Pak jsem ji přenesla zpět do stanice číslo dvě, odstranila jsem filc a pomaloučku jsem odlepovala matrici od papíru. Štoček šel zpět na stanoviště číslo jedna a grafický lis na připravené kartony, které zdobily celou dílnu. A tak to šlo pořád dokola. Finální experimentování s razítky probíhalo opět v mém ateliéru.

#### **2.5.4 ADJUSTACE**

Konečná úprava zvyšuje uměleckou kvalitu hodnoty tisku. Proto bychom neměli podcenit prezentaci svých děl. Všechny tisky se signují vlastnoručním podpisem autora obyčejnou tužkou. Do spodního pravého rohu těsně pod kresbu patří podpis a datum vzniku. Do levého rohu píšeme zlomek udávající pořadové číslo výtisku v celkové výši nákladu. Grafické listy se ve většině případů opatří paspartou, popřípadě se mohou zarámovat do skleněných desek. Já jsem se po domluvě s vedoucím mé diplomové práce rozhodla pro finální prezentaci opatřit menší obrazy paspartou a větší tři linoryty vložit do klip-rámu.

## 2.6 FINÁLNÍ VERZE

### 2.6.1 NAŠE MARKÉTA

Na tomto grafickém listě si můžeme všimnout, že hlavní roli hraje naše koza Markéta. Vedle ní je na jedné straně obrazu děda a na druhé straně babička. Tehdy se přijela podívat návštěva zdaleka a všichni sledovali kozu. Ta byla v centru dění. Předváděla se, jak jen mohla, proto musela být po chvíli odvedena do chlívků. Jinak by zbořila vše kolem nebo někomu přistála na zádech. Všichni se zde smáli a radovali.

Podle této atmosféry jsem volila i barvy, s kterými jsem pracovala. Odstíny v ohnivých a výrazných tónech. Na tisk jsem použila celkem šest barev. Přesně smetanově žlutou, tmavě žlutou, křiklavě oranžovou, rudou červenou, karmínovou a modrou, která se vyskytuje hlavně na oděvu postav. Modrou barvou jsem se snažila trochu zklidnit křiklavé tóny. Dále se na obraze vyskytují bílé plochy, jež se objevují hlavně na těle kozy, díky nimž jsem mohla vytvořit andělskou Markétu, vyvolenou, kterou bylo nutné umístit do středu formátu.

### 2.6.2 ÚSMĚV PROSÍM

Toto dílo mne přesně charakterizuje. Já, jako malé dítě, které se sotva postavilo na nohy, ale už muselo vše prozkoumávat. Nejdůležitější bylo, podívat se za každý kout a do každého růžku, propátrat všechna tajná místa. I zde si můžeme všimnout, že mně vůbec nezajímá snaha mých rodičů o zachycení krásných momentů, aby se jimi po vyvolání mohli kochat. Můj cíl byl jasný. Zjistit, co tam je a proč to tam je a nechte mě všichni být, já mám teď na práci důležitější věci. Proto na obraze vidíme, pouze zadní část tělíčka dítěte v akci, se spoustou hraček. Snažila jsem se tyto rekvizity přenést v přesné podobě na matrici, abych opět podtrhla dobu, ve které byla fotografie zachycena. Celý list je v odstínech teplých barev. To abych nastínila tuto melancholickou a tajuplnou atmosféru a vnesla i malinko napětí. Pro co si to dítě asi jde? Co tam má schovaného, že ho nic kolem nezajímá? Tisk je proveden opět v šesti barvách jako všechny linoryty. A to v tmavé banánově žluté, oranžové, světlé červené, temné červené, vínové a zelené. Poslední barva je použita na čepici panáka a na dobový koberec. Všechny odstíny jsem si míchala pomocí několika barev a tónovala je do té doby, než jsem s nimi byla spokojená.

### 2.6.3 VODNÍ HRÁTKY

Na tomto grafickém listu jsem se snažila o zachycení plápolajícího žhavého slunce a znázornění radosti hrajících si dětí v bazénku napuštěném vodou. Zde se také objevuje moje maličkost se sestřenicí Eliškou. Jsem vodní živel a voda je to, co mi drží při životě. Nabíjí mně novou energii a dává mi sílu. Chtěla jsem, aby si divák mohl všimnout, jak významný je to okamžik pro samotné děti a jakou radost v nich vyvolává. Je léto v plném proudu a voda stříká a lítá všude kolem. Nejlepší hra je totiž plácání rukama do vody a všechny pořádně namočit. Proto jsem volila výrazné a syté barvy. Jako první byla natištěna žlutá, dále křiklavá oranžová, červená, krvavá červená, hnědá a jako poslední byla použita tmavě zelená, která byla přenesena na vodní hladinu. Nechtěla jsem volit barvu modrou, jen pro to, že voda bývá obvykle modrá. Vyvolává to ve mně kýčovitost a primitivnost. Ale chtěla jsem, aby bylo čitelné, že je na obrázku znázorněna voda, která v dětech podnítila pocit štěstí a radosti. Všechny obrazy jsou pro mne naplněnou nádobou emocí až po okraj. A cílem je přenesení na diváka.

### 2.6.4 ČEKÁNÍ NA VLNU

Na tomto tisku je zachycena naše první dovolená u moře. Máma čeká na vlnu a táta se snaží tuto exotiku zachytit na fotoaparát. Nakonec byl vyvolán snímek, kde mamina kouká do moře, její obličej není vidět, ale za to vlny... Ty jsou krásné! Pamatuji si, jak byla celá mokrá. Tento linoryt jsem si opravdu užívala. V odkrývání pozadí plných vln jsem si vyloženě libovala. Žádné předem určené kresby a skici, ale úplně prázdná plocha, do které jsem se mohla pustit zcela spontánně. Odrývala jsem nepotřebný materiál, zkontrolovala tisk a ryla dál. Doufám, že se mi podařilo tuto volnost přenést i na samotný tisk. Volnost, svobodu a nespoutanost podporují obrovské vlny, které se na vás valí přes obraz.

Tvorba této matrice probíhala tak, že jsem ryla všechno kromě osoby uprostřed. Tiskla jsem světloučkou žlutou, sytě modrou, světle fialovou a zelenou. Tyto barvy se objevovaly po celé ploše linolea, ale především byly použity na vlnobití za maminou. Nakonec jsem tiskla figuru, na kterou jsem použila oranžovou, červenou a tmavě hnědou. Tyto barvy byly nanášeny na celou plochu postavy. A to proto, abych ji oddělila od zuřivého moře a ústřední figura jím nebyla pohlcena. Na úplný závěr jsem si vyráběla, opět z linolea,

razítka vln a spirál, které jsem tiskla kolem figury a po částech pozadí v bílé, žluté a fialové barvě. Tím jsem chtěla podtrhnout tu sílu, kterou voda jako živel oplývá.

### 2.6.5 JEDEME NA VÝLET

Posledním tiskem z výšky byl obraz, na kterém sedí můj táta, mamina fotí a já někde svačím. Byl to cyklistický výlet do Domažlic. Jízda fungovala tak, že mi naši dávali úplatky za každý vyšlapaný kopec. Když jsem vrchol zdolala, dostala jsem za odměnu bonbón. Zde si dopřáváme pauzu u kraje cesty. Prostě nejkrásnější momenty na světě. Jízda na kole po České republice. Moc ráda na tyto okamžiky vzpomínám. Byly to chvíle plné pohody a krásného bezstarostného dětství. Z grafického listu by měl divák tu klidnou a příjemnou náladu cítit se mnou. To jsem se snažila podpořit jemnými odstíny barev, které byly použity v tónech světle okrové, meruňkové, světle zelené, světle hnědé. Dále jsem zvýraznila témbra na kole, pomocí červené a modré, abych obraz tzv. „usadila“.

Nic lepšího, než fungovat jako rodina a užívat si co nejvíce společných chvil, neexistuje. V dnešní uspěchané době už to lze jen těžko, ale nikdo by neměl zapomínat na to, že pro dítě jsou to ty nejradostnější chvíle, které si pamatuje až do své dospělosti, tak jako já. Tohle jsou ty okamžiky k nezaplacení, které vám nikdo nikdy nevezme. Díky za ně.

## 2.7 EVALUACE A REFLEXE

*V této knize jsem se snažil o objektivitu a naprostou nestrannost. Víím, ale že to je nemožnost a pouhá iluze. Každý máme nějaké sklony a záliby, každý máme své oblíbené, své lásky. Je to dáno často přímo zrozením, pak povahou i druhem života. Takové oblíbené lze velmi těžko doložit jak logikou, tak často i citem.<sup>9</sup> Vždy je co vylepšovat, bádát, a tak se posouvat dál. Ale na to je potřeba trochu času, na další zkoumání a tvoření. Řekla bych, že je důležitý i odstup, čas na další přemýšlení a přehodnocování. Nyní bych se držela zvoleného tématu i postupu práce, kterou jsem si velmi oblíbila a vložila do ní kus své duše, naplněné spoustou zážitků, emocí. Jsem ráda, že jsem experimentovala a snažila se svůj výtvar přenést v atmosféře čistých citů a expresního rýpání. Nedržet se natištěných linek, to bylo to, co mi otevíralo dveře k procítěné zážitkové činnosti, na které jsem pracovala mnoho hodin a vložila do ní kus sebe. A*

<sup>9</sup> MARCO, Jindřich. *O Grafice: kniha pro sběratele a milovníky umění*. Praha: Mladá fronta, 1981. s. 464

to je to, co mne naplňuje a uspokojuje. To je to, co mi přitahuje na tvůrčí práci, i když byla náročná na přípravu i finální proces. Snad se mi ji podařilo dotáhnout do takové kvality, abych zaujala i diváky, kteří s grafickými listy přijdou do kontaktu.

### 3 DIDAKTICKÁ ČÁST

#### 3.1 UPLATNĚNÍ ZKUŠENOSTÍ (PEDAGOGICKÁ PRAXE, ZAMĚSTNÁNÍ)

Výukové bloky jsem připravovala podle zkušeností získaných na pedagogické praxi, kde jsem byla hostující pedagog. Tyto hodiny se uskutečnily v rámci uměleckých dílen, jež mají děti jako povinně volitelný předmět spolu s jazykem a informatikou. Proto je zde menší počet žáků a hodinu je možno bez problémů uskutečnit. V klasické třídě, kde se nachází 20 a více žáků by to bylo těžko proveditelné, ne-li nemožné.

Dále vyučuji na základní škole, kde vedu výtvarné kroužky, na kterých se snažím děti seznámit s různými grafickými technikami. Na těchto zájmových aktivitách postupně sbírám zkušenosti a piluji své teoretické i praktické dovednosti a dále se snažím poznávat a rozšiřovat nové možnosti tvorby. To vše mne ovlivnilo při přípravě didaktické části.

#### 3.2 VYUŽITÍ LINORYTU V HODINÁCH VÝTVARNÉ VÝCHOVY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Zpracování přípravy hodiny jsem rozdělila do třech bloků po dvou vyučovacích hodinách, tedy po devadesáti minutách jednou za čtrnáct dní. Samozřejmě záleží na rozvrhu jednotlivých škol, ale zatím jsem se setkala s tím, že žáci s dotací jedné hodiny (45 minut) výtvarné výchovy mají výuku v cyklech. Což znamená, že jeden týden se vyučování uskutečňuje ve dvouhodinovém bloku a druhý týden nemají žáci vyučování výtvarné výchovy vůbec. Jednohodinové vyučování předmětu výtvarná výchova je často neproveditelné. Než žákům zadáme úkol a vysvětlíme jim požadavky, které chceme, aby splnili, dále nesmíme zapomínat na úklid pracoviště a pomůcek, na samotnou práci nezbyvá už mnoho času. Z tohoto důvodu většina škol uskutečňuje výuku po čtrnácti dnech. Proto i já připravuji hodinu tímto způsobem.

**1. blok** – seznámení s technikou linoryt – tisk z výšky, grafika, příprava návrhů

**2. blok** – překreslení návrhů, odrývání

**3. blok** – tisk, reflexe

V prvním bloku žáky seznámím s technikou linorytu, dozvedí se, co je to grafika, jak ji můžeme dělit a dále si uvedeme další hlavní techniky, které spadají do tisku z výšky. A to především proto, abychom si přesně vysvětlili, jak tento druh tisku vůbec funguje.



Dále si představíme několik ukázek linorytu od Michala Cihláře, který se zabývá tradičním pojetím linorytu, ten připravujeme i my. Zde využijí časté téma výtvarníka, a tím jsou zvířata většinou ze zoologické zahrady. Upozorním na to, že my budeme tisk zpracovávat pouze jednou (použijeme pouze jednu barvu a druhou barvou bude barva papíru - bílá), takže mohou volit mezi pozitivním či negativním linorytem, což si výborně ukážeme na tvorbě Viktora Karlíka (viz podkapitola 1.3.1, negativní linoryt), který se zabývá tzv. černou grafikou. Následně se budeme zabírat námětem, který zní: Živočichové kolem nás. V hodině využijí odborné literatury a encyklopedie z knihovny, v těch si žáci mohou listovat. Následně budou sloužit jako inspirace, hlavně kvůli tvorbě detailu. Zvířata budou v reálné podobě s propracované do podrobnosti. To bude jako první úkol. Po volbě živočicha si z vlastních vědomostí či z knížek připraví druhý návrh, který se bude týkat toho, kde se jejich vybraný živočich vyskytuje. Přesněji řečeno zvolí nějakou rostlinu, zeminu či část přírodniny, která je pro daného živočicha typická. Po volbě postupně začnou s kreslením samotných skic. Velikosti obrázku by měly být kompatibilní.

Druhý blok se bude týkat překreslování připravených návrhů pomocí pauzovacího papíru. Po přesném přenesení a zafixování obrázku, se žáci budou moci pustit do samotného odrývání nepotřebného materiálu. Před tímto krokem se znovu zeptám žáků na konkrétní kontrolní otázky, z kterých si ověřím, zda vědí, které plochy mají vyrývat, a to i přesto, že je mají vybarvené na svých přípravných kresbách. Setkala jsem se s tím, že si žáci nejsou zcela jisti, co odrývat a chodí za vámi jednotlivě. Proto je vždy lepší před samotnou prací vše ještě jednou zopakovat.

Ve třetí a poslední části dojde k samotnému tisku. Žáci nebyli hotovi stejně, někdo ještě ryl do lina a někdo už tiskl, to se odvíjí od tzv. „pomalíků a rychlíků“ což nám při této práci hraje do karet. Děti se u grafického lisu střídaly a tak nevznikaly fronty. I tak došlo k tomu, že někteří žáci měli hotovou práci dříve, pak si mohli ve volné chvíli vyzkoušet i ruční tisk za pomoci velké lžice. Se studenty jsme vyzkoušeli jak barvy na vodní bázi, tak barvy na bázi olejové. I když se s barvami olejovými musí pracovat opatrněji, efekty tisku mi přišly povedenější a celková tvorba klidnější. Vodou ředitelné barvy rychle zasychaly a muselo se navalovat i tisknout ve větší rychlosti, aby se obrázek vůbec přenesl na papír. A vzhledem k tomu, že jsme pracovali s dvěma matricemi, je to i pochopitelné. Po dotisknutí posledního štočku, se umyjí použité pomůcky a celá učebna se řádně uklidí. Po dokončení

této činnosti si grafické listy rozprostřeme na přední lavice tak, aby je všichni viděli, a následně proběhne reflexe. Každý z žáků se krátce vyjádří k výběru zvířete a odpoví mi na zadanou otázku.

**Typ školy:** Základní škola

**Počet žáků:** 10

**Téma:** Živočichové kolem nás

**Techniky:** kresba, rytí, tisk z výšky

**Pomůcky:** linoleum (různých velikostí – max. A5), rydla ve tvaru (V a U), grafický lis, váleček, tiskařské barvy (na vodní i olejové bázi), tužka, pauzovací papír, čtvrtky A4

**Zadání úkolů** (pro celou řadu bloků): Žáci vytvoří dvoubarevný, popřípadě trojbarevný linoryt ze dvou kusů štočků. Jedna matrice bude obsahovat studijní kresbu zvoleného zvířete a druhá kresbu prostředí, přesněji detail rostliny či přírodniny, kde se daný živočich vyskytuje. Tyto skici přenesou na předem připravené matrice, z kterých budou postupně odrývat nepotřebný materiál až do úplného odrýpání ploch, jež zůstanou bílé. Snaží se o co nejpřesnější přenos, rytí i samotný tisk. Při práci skic budou žáci využívat odborné literatury a encyklopedie. Po celou tvorbu (hlavně při rytí do lina) žáci dávají pozor na zacházení s materiálem a bezpečnost práce. Pracují dle instrukcí, snaží se tvořit přesně, pečlivě a dbají na čistotu provedené práce.

**Cíle hodin:** Rozvoj jemné motoriky. Schopnost reprodukovat vizuálně obrazné vyjádření, schopnost vytvářet nové představy, rozvoj tvořivosti. Návik techné – zvládnutí techniky linorytu prakticky i teoreticky.

**Časová dotace:** 3x2 hodiny (1 hodina – 45 minut)

**Klíčová slova:** technika linoryt, tisk z výšky, grafika, živočichové, strukturální kresba

**Hodnocení:** slovní hodnocení průběžné i závěrečné, zpětná vazba, reflexe

**Kritéria hodnocení:** splnění cílů (viz cíle jednotlivých bloků výuky), aktivita a snaha při hodině, čistota a správnost provedení práce, osvojení techniky linoryt

**Klíčové kompetence:**

**k učení – žáci:**

- si osvojili novou techniku linoryt – tisk z výšky
- vyzkoušeli si několik způsobů, jak s touto technikou pracovat
- umějí pracovat se znalostmi a informacemi, které jim byly podány

**k řešení problémů - žáci:**

- v hodině pracují samostatně
- dokážou v závěru hodiny kriticky hodnotit svoji práci
- zvládnou rozpoznat záměr autora

**komunikativní – žáci:**

- v rámci reflexe prezentují svůj výtvarný projev a naslouchají sdělením druhých

**Pracovní – žáci:**

- používají při tvorbě bezpečné a účinné materiály i nástroje
- využívají znalosti a zkušenosti z předmětu pro svůj rozvoj

**sociální a personální – žáci:**

- jsou schopni sebereflexe
- jsou schopni přizpůsobit se pracovním podmínkám
- aktivně spolupracují při stanovení a dosahování cílů

**3.2.1 1. BLOK – SEZNÁMENÍ S TECHNIKOU LINORYT, PŘÍPRAVA NÁVRHŮ**

**Zadání úkolu:** Žáci budou seznámeni s technikou linoryt, bude jim vysvětleno, že tato metoda spadá do tisku z výšky. Dále uvedeme několik dalších hlavní technik spadající do této kategorie. Pro správné pochopení, jim bude vysvětleno, co to vlastně grafika je, k čemu slouží a jak ji dělíme. Studentům bude ukázáno několik grafických listů od Michala Cihláře a Viktora Karlíka, předních českých grafiků. Dále se dozvedí téma, kterým se při hodině budeme zabývat. To zní: Živočichové kolem nás. Následně přistoupí k práci sami žáci. Vyberou si živočicha, který je jim blízký nebo je nějakým způsobem zajímavý. Používají odbornou literaturu a encyklopedie, aby si o zvířatech dozvěděli potřebné informace a využili obrázku v literatuře ke studijní kresbě, která bude s propracovanými detaily.

Po dokončení této skici, si připravíme druhou kresbu, na které bude obrázek prostředí, v němž se daný živočich pohybuje. Tedy detail nějaké rostliny, její list nebo kůra, zkrátka prostředí typické pro zvolené zvíře. Obě dvě kresby budou připraveny pro techniku linorytu, tedy dojde k zjednodušení na bílé a černé (popř. bílé a jakékoliv jedné barvy) kontrasty. Na návrhu se tady budou střídát plochy a linie těchto dvou odstínů.

**Konkrétní cíl hodiny:** Žáci získají teoretické znalosti o technice linoryt, tisku z výšky a grafice. Rozvoj tvořivosti a fantazie, sebepoznání.

**Výukové metody:** metoda slovní – monologická (výklad učitelem), metoda dialogická (komunikace se žáky), metoda názorně demonstrační (ukázka děl autorů a postup práce) a praktická činnost žáků (realizace vlastní práce)

**Organizační formy výuky:** frontální a individuální výuka

**Nároky na prostředí a bezpečnost:** Výuka není náročná na prostor, nemusí probíhat ve speciální učebně výtvarné výchovy. Z hlediska bezpečnosti práce nehrozí bezprostřední nebezpečí.

### 3.2.2 2. BLOK – PŘEKRESLENÍ PŘIPRAVENÝCH NÁVRHŮ, REFLEXY

**Zadání úkolu:** Po dokončení přípravné kresby žáci obkreslí svoji skicu na pauzovací papír a následně ji přenesou na linoleum, které je přizpůsobeno velikosti jejich obrázků. Matrice nepřesáhne velikost A5. Obrázek zafixujeme. A nyní se studenti budou moci pustit do samotného vyrývání nepotřebného materiálu, tedy ploch, které si zvolili jako bílé.

**Konkrétní cíl hodiny:** Žáci získají praktické znalosti o technice linoryt – nácvik techné, tisku z výšky. Rozvoj tvořivosti a fantazie, sebepoznání. Rozvoj jemné motoriky.

**Výukové metody:** metoda dialogická (komunikace se žáky) a praktická činnost žáků (realizace vlastní práce)

**Organizační formy výuky:** frontální a individuální výuka

**Nároky na prostředí a bezpečnost:** Výuka není náročná na prostor, nemusí probíhat ve speciální učebně výtvarné výchovy. Z hlediska bezpečnosti práce hrozí nebezpečí při práci s rydly. Upozornit na způsob použití.

### 3.2.3 3. BLOK – TISK, REFLEXE

**Zadání úkolu:** Žáci postupně dokončují své štočky a dle potřeby přicházejí ke grafickému lisu, kde se uskutečňuje tisk. Mají připravené dvě matrice a každou mohou naválet jinou barvou. Buď mohou tisknout štočky současně, tedy zakomponovat detail přírody a zvíře vedle sebe. Nebo je možno zvolit tisk postupný, kdy vytisknou přírodninu a následně na ni umístí matrici se zvířetem. Tisky se budou překrývat, ale zároveň vytvoří zajímavý efekt, kdy při troše experimentování docílíme toho, že zvíře vlastně poleze po listu nebo kůře. Po dotisknutí všech prací se uklidí použité nářadí a celá učebna. Grafické listy se vystaví na přední lavice a proběhne reflexe.

**Konkrétní cíl hodiny:** Žáci získají praktické znalosti o jednom ze způsobů tisku technice linoryt – nácvik techné, tisku z výšky. Rozvoj tvořivosti a fantazie. Rozvoj jemné motoriky.

Žáci jsou schopni prezentovat svůj výtvarný projev a naslouchají sdělením druhých.

**Výukové metody:** metoda dialogická (komunikace se žáky a reflexe), metoda názorně demonstrační (ukázka děl dětí a postup práce) a praktická činnost žáků (realizace vlastní práce)

**Organizační formy výuky:** frontální a individuální výuka

**Nároky na prostředí a bezpečnost:** Výuka je náročná na prostor, musí probíhat ve speciální učebně výtvarné výchovy, kde se nachází grafický lis. Z hlediska bezpečnosti práce nehrozí bezprostřední nebezpečí.

**Reflexe – ověřování komunikačních účinků:** Žák stručně sdělí, proč si vybral právě toto zvíře a odpoví na jednu otázku učitele, která zní: Co se vám při práci dařilo nejvíce a s čím jste naopak neměli potíže.

## 3.3 REFLEKTIVNÍ BILANCE

Hodiny, které jsem vedla, probíhaly v příjemné atmosféře. A to hlavně proto, že zde bylo pouze deset dětí, které si tento předmět zvolily dle svého rozhodnutí. Většina dětí, tuto techniku neznala a s tiskem z výšky se setkala poprvé. i přesto pracovaly velice pečlivě a s velkým nadšením se pustily do práce. Při přípravě návrhů jsme často konzultovali a rozebírali, kterou plochu budou mít pokrytou barvou a která zůstane v barvě papíru. Promýšleli a řešili, které detaily zvýraznit a naopak, které nechat v pozadí. Velice se těšili

na další postup práce a samotnou tvorbu. Při odryvání se soustředili a bylo úplné ticho. Poslední hodina byla věnována tisku, při kterém jsme používali různé barvy a experimentovali jsme s kompozicí matric. Tím jsme vytvořili různé druhy tisků, z kterých byli studenti doslova nadšeni. Hned mi sdělovali, kam si obrázky vystaví. Byla jsem z těchto výběrových hodin nadšená, na výuku jsem se vždy těšila. Žáci byli pozorní a oddaní tvorbě. Byl to úžasný tvůrčí proces a neobyčejný zážitek.

## ZÁVĚR

Přestože byla zejména praktická část velice náročná jak na čas, tak po technické stránce, mohu říci, že práce mne velice naplňovala a rozvíjela moji osobnost. Vyzkoušela jsem si dlouhodobou systematickou práci, po které zůstanou hmatatelné výsledky v podobě uměleckého díla, a získala jsem cenné profesní zkušenosti.

Mým hlavním inspiračním zdrojem byly fotografie z rodinného alba, které mne přenesly zpět do minulosti a tím vyvolaly potřebné vzpomínky, zážitky a emoce, které se zrcadlí v samotných grafických listech. Tím tvůrčí proces vygradoval do hlubší obsahové formy. Konečný umělecký záměr bude dokonán až tehdy, pokud bude tento prožitek přenesen a pochopen divákem.

Tato diplomová práce podává informace o grafice, jejích technikách a o způsobu jejího využití, dále může sloužit jako návod k tvorbě linorytu. Ukazuje možnosti jeho využití, které mohou být inspirací pro další tvůrčí proces, nejen ve školním prostředí.

Práce s dvěma matricemi, s kterými jsme s žáky experimentovali pomocí různých kompozic a barev, byla mojí volbou způsobu práce při hodinách na základní škole. Studenti měli možnost osobité tvořivé činnosti, jež je zaujala. A to bylo mým cílem.

## RESUMÉ

Vytvořila jsem praktickou diplomovou práci na téma Deník - soubor grafických listů (linoryt) reflektující běžný každodenní život pod vedením MgA. Mgr. Stanislava Poláčka. Vyrýla jsem a následně jsem vytiskla cyklus obrazů technikou linorytu, které byly inspirovány rodinnými fotografiemi z dětství. Odrývala jsem do pěti kusů linolea střední velikosti, přesně o rozměrech 90 x 70 cm u třech a 70 x 50 cm u dvou matric. K tisku jsem používala olejové barvy a celý proces tisknutí se uskutečnil na zakružovače plechu, tedy strojově. Ke grafickým listům předkládám také skicovní materiál v daném rozsahu a v textové části je rozepsána praktická práce, její průběh a didaktická reflexe zpracována do podoby tematických řad, inspirovaných z hodin pedagogické praxe ve výtvarné výchově, určená žákům devátých tříd na základní škole.

This thesis presents a collection of linocut prints called Diary, depicting every day life of my family, and it was created under the direction of Stanislav Poláček, MgA Mgr. Inspired by family photographs from my childhood, i cut, oil painted and finally printed a set of five linocut pictures on three bigger and two smaller linoleum sheets, measuring 100x70 cm and 70 x 50cm respectively. The printing method was mechanical – by use of sheet roll bending machine. To the linocut prints are attached sketches as well as a written study on the whole process of creating the series of linocuts, including also a didactical part reflecting my teaching practice as an art teacher in the ninth class of a basic school.



**SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ**

- BAUER, Alois. *Grafika*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1999. ISBN 80-85839-34-2
- Kolektiv autorů. *LINO - Český linoryt a výsledky mezinárodních symposií linorytu na Klenové 2001-2004*. Klatovy: Galerie Klatovy/Klenová, 2005. ISBN 80-85628-79-1
- MARCO, Jindřich. *O Grafice: kniha pro sběratele a milovníky umění*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1981. 23-028-81
- KARLÍK, Viktor. *Černé Práce Black Works – linolea 2000 – 2004*. 1. vydání. Praha: Revolver Revue, 2004. ISBN 80-903061-4-4
- KREJČA, Aleš. *Grafické techniky*. 3. vydání. Praha: Aventinum, 1995. ISBN 80-85277-48-4
- WOHLMUTH, Radek. *Pavel Piekár – Linoryt 1983- 1999*. Praha: Argot vitae, 2000. ISBN: 80-86300-12-9
- MALÝ, Zbyněk. *Grafické techniky pro každého*. 1. vydání. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0296-3
- ODEHNAL, Antonín. *Grafické techniky, praktický průvodce*. 1. vydání. Brno: Era, 2005. ISBN 80-7366-006-7
- FIKARI Robert. *Přehled grafických technik: vývoj a praxe od dob nejstarších až do dneška*. Praha: Práce, 1955.
- RAMBOUSEK, Jan. *Slovník a receptář malíře-grafika*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954
- HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově. i*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1994.
- ROESELVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1996. ISBN 80-902267-1-X
- VOLF, Petr. *Cihlář Michal. Práce z let 1981-2004*, Praha: edice Album, 2004. ISBN 80-7341-239-X

SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefiletiky). I. díl. 1. vydání.*

*Praha: Univerzita Karlova – pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-066-8*

SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefiletiky). II. díl. 1. vydání*

*Praha: Univerzita Karlova – pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-130-3*

*RVP pro gymnázia*

[www.artefiletika.cz](http://www.artefiletika.cz)

[www.gallery.cz](http://www.gallery.cz)

[www.artmuseum.cz](http://www.artmuseum.cz)

<https://cs.wikipedia.org/wiki/>

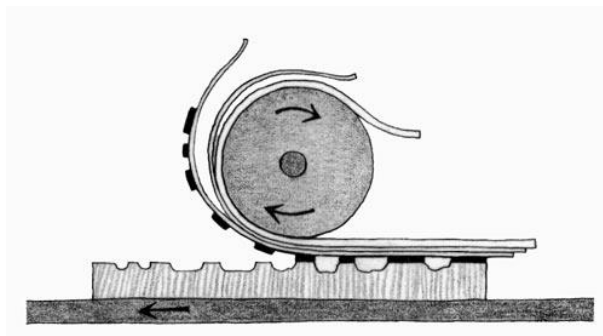
<http://rvp.cz/>

[http://www.pavelpiekar.cz/Pavel\\_Piekar.html](http://www.pavelpiekar.cz/Pavel_Piekar.html)

<http://www.viktorkarlik.cz/>

<http://www.idealni-bydleni.cz/idealni-bydleni-clanek-613-Prakticke-vyhody-linolea>

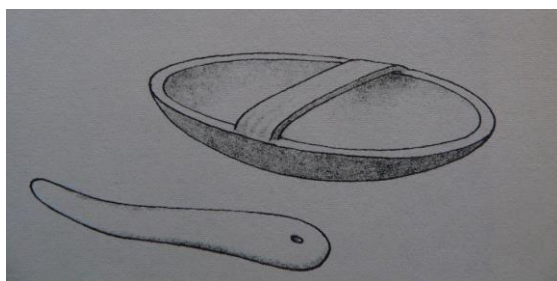
PŘÍLOHY



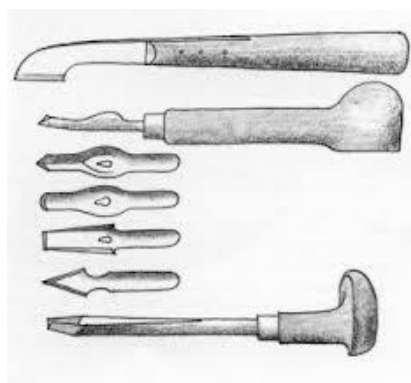
Obrázek č. 1 – tisk z výšky



Obrázek č. 2 – grafický list



Obrázek č. 3 – knihařská kostka a třecí disk



Obrázek č. 4 – rydla k technice linoryt



Bohumil Kubišta - Pozůstatky padlého, linoryt, 23,5x14,5 cm, 1918

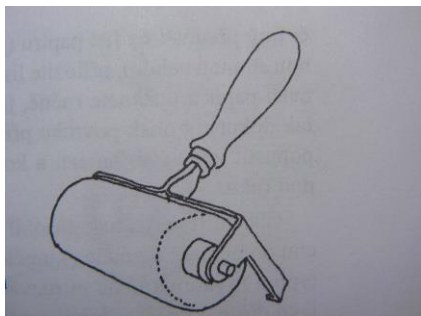
Obrázek č. 5 – pozitivní linoryt (Bohumil Kubišta, Pozůstatky padlého 1918)



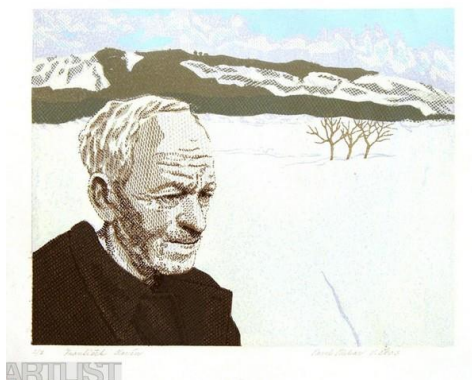
Obraz č. 6 – negativní linoryt (Viktor Karlík, Z alba Linolea 2000, i)



Obrázek č. 7 – Jan Holoubek, Obilí 1977



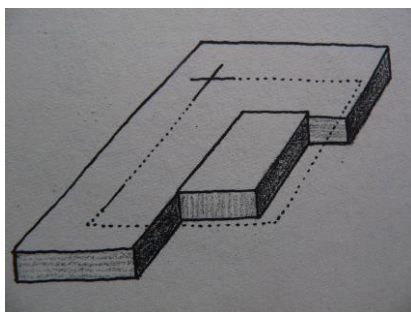
Obrázek č. 8 – gumový váleček



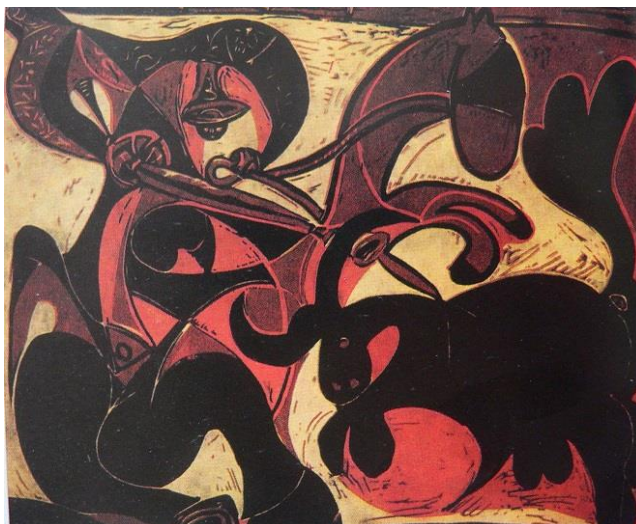
Obrázek č. 9 – Pavel Piekar, František Kaván, 2003



Obrázek č. 10 – Ladislav Sýkora, Nálada jednoho zimního dne (nedatováno)



Obrázek č. 11 – Nakládací rám



Obrázek č. 12 – Pablo Picasso, Před zásahem



Obrázek č. 13 – Michal Cihlář, Sklář lhotský na pláži, 1987



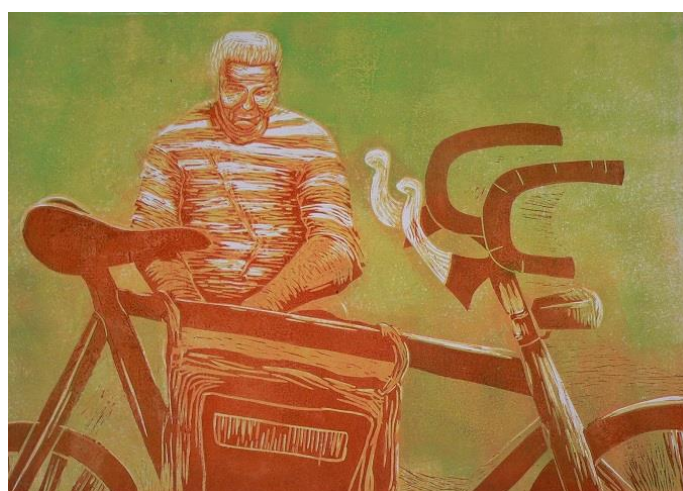
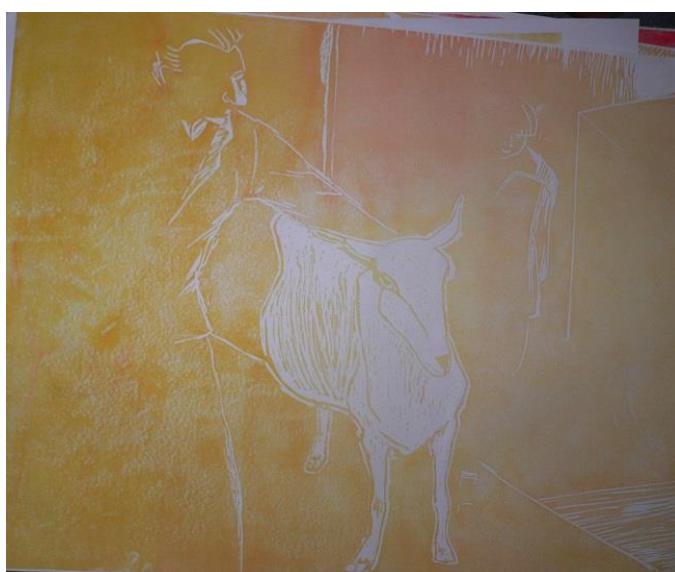
Obrázek č. 14 – Václav Malina, Bez názvu

PŘÍLOHA SKICOVNÍHO MATERIÁLU, MATRIC A PRVNÍCH TISKŮ

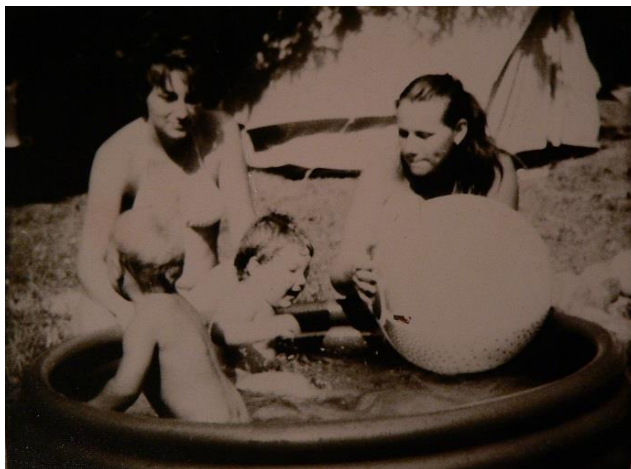






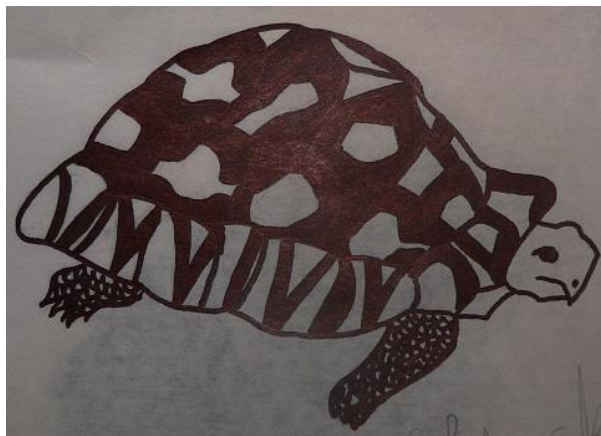


PŘÍLOHA VYBRANÝCH FOTEK





PŘÍLOHA DĚTSKÝCH PRACÍ



Obrázek č. 28 – Návrh na pauzovacím papíře



Obrázek č. 29 - Matrice



Obrázek č. 30 – Matrice živočichů



Obrázek č. 31 – Matrice slona



Obrázek č. 32 – Matrice brouka a přírodniny

**FINÁLNÍ VERZE GRAFICKÝCH LISTŮ**

**NAŠE MARKÉTA**



ÚSMĚV PROSÍM



VODNÍ HRÁTKY





ČEKÁNÍ NA VLNU



JEDEME NA VÝLET

